
Laurenskerk Rotterdam

10 JAAR FEUILLETONS | 2002 - 2012

Geschiedenis - Citaten - Memorabilia

Dr. Jack C.J. Wereldsma

Laurenskerk Rotterdam

10 JAAR FEUILLETONS | 2002 - 2012

Geschiedenis - Citaten - Memorabilia

© Trichis Publishing en de auteur

Mei 2014, eerste druk

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd - op enige manier - zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Dr. Jack C.J. Wereldsma

Inhoudsopgave

10 JAAR FEUILLETONS | 2002 - 2012

Voorwoord	9
<i>Over het boek "Beschrijving der stad Rotterdam"</i>	11

FEUILLETON I:

'DE GESCHIEDENIS VAN DE LAURENSKERK VAN 14 ^e TOT 18 ^e EEUW'	13
1.1. Het ontstaan van de kerk en de eerste torenbouw	13
1.2. De bouw van de kruiskerk met kapellen	15
1.3. Gefaseerde opbouw van de toren, de klokken en scheefzakken van de toren	18
1.4. Het rechtzetten van de toren, het carillon, de altaren en de Reformatie	21
1.5. Het interieur van de kerk in de 17 ^e eeuw en het orgel	28
1.6. Het koor, de ingangen en noorder en zuiderbuitenzijde van de kerk	32
1.7. De graftomben van de Laurenskerk	35

<i>Over het boek "Vier eeuwen Rotterdam"</i>	39
--	----

FEUILLETON II:

CITATEN 'VIER EEUWEN ROTTERDAM 1494-1940'	43
2.1. Gedicht van Constantijn Huygens, 1660	43
2.2. Reisverslag Cosimo III van Toscane, 1669	45
2.3. Guido de Bovio op Vredescongres bezoek in Nijmegen, 1676	47
2.4. Harry Peckham, 1771, uit "A tour through Holland, Dutch Brabant, the Austrian Netherlands, and a part of France"	50
2.5. Reisverslag van Kaspar Heinrich Freiherr von Sierstorpff, 1802	54
2.6. Uit "Zapiski o Gollandi 1815" door Nikolaj Alexandrowitsj Betsoesjew, 1821	57

2.7.	Robert Hills, Engels aquarellist uit “Sketches in Flanders and Holland”, 1815	60
2.8.	Twee citaten van respectievelijk Antony Cramer, 1827, boekhandelaar te Amsterdam en J.C. Hare, London, 1884	64
2.9.	Siebold Ulfers, Nederlands Hervormd predikant en romanschrijver, 1922	68
2.10.	De vreugde van een aanstaand vader en de liefde voor Rotterdam en Laurenskerk, Jan Willem de Boer, 1929	72
	<i>Over het feuilleton “Memorabilia van de Laurenskerk”</i>	77

FEUILLETON III

	‘MEMORABILIA VAN DE LAURENSKERK’	79
3.1.	Steven Hoogendijk, 1698 - 1788	79
3.2.	Witte Corneliszoon de With, 17 ^e eeuwse zeeheld, 1599-1658	84
3.3.	Anthonius Hambrouck, predikant en zendeling, 1607-1661	90
3.4.	Dominee Abraham Rutgers, predikant Hervormde Gemeente Rotterdam, 1883-1942	95
3.5.	De reis van “De Liefde” naar Japan, 27 juni 1598-19 april 1600	97
3.6.	Het “onbekende” schild aan de pilaar	102
3.7.	Laurenskerk, Rembrandt en bier	109
3.8.	Bestevaer Tromp; van scheepsjongen tot bevelhebber en een onthullende grafzerk	116
3.9.	De koperen schat van de Laurenskerk; Jan Punt, 1711-1779	126
3.10.	De koperen schat van de Laurenskerk, deel 2	133
3.11.	De zilveren schat van de Laurenskerk, het Avondmaalszilver	135
3.12.	Sint Laurentius en de echte schatten van de kerk	144
3.13.	Laurenskerk van ruïne tot kerk en museaal monument	156
	Colofon	166
	Fotoverantwoording	167

Voorwoord

10 JAAR FEUILLETONS | 2002 - 2012

In dit boek zijn drie feuilletons verzameld die zijn geschreven tussen 2002 en 2012.

Hoe komt een gepensioneerd chirurg tot het schrijven van een boek over een onderwerp waar hij niet voor geleerd heeft? Dat ging als volgt.

Ik werd geboren in Rotterdam, 128 dagen voor het bombardement op Rotterdam op 14 mei 1940, waarbij de binnenstad en de Laurenskerk bijna met de grond werden gelijkgesteld. Na een gedeeltelijke wederopbouw van de oude stadsdriehoek van Rotterdam betrokken mijn ouders in 1956 een appartement aan de Mariniersweg, het deel dat gelegen was aan de vroegere Goudsesingel zuidzijde. Mijn studeerkamer op de derde verdieping keek uit over de daken van de Pannekoekstraat, op de gerestaureerde toren van de Grote of Sint-Laurenskerk. Ik stond er mee op en ging ermee naar bed. De Laurenskerk zelf werd in die tijd nog gerestaureerd. Na de middelbare school verhuisde ik voor vijf jaar studie Geneeskunde

naar Utrecht en in 1964 kwam ik weer terug in Rotterdam om hier coschappen te lopen en in 1967 artsexamen te doen. Een jaar later, op 15 december 1968, werd in aanwezigheid van H.K.H. Prinses Beatrix de Laurenskerk weer in

• Schilderij van Johannes Woutersz in de metselaarskapel of Sint-Barbarakapel

• Muurschildering in de metselaarskapel

fraai hebben uitgezien. Helaas zijn er geen afbeeldingen uit die tijd voorhanden behoudens een schilderij van Johannes Woutersz (vernietigd in 1940) en een afbeelding van een schildering op de muur van de kapel van het Met-selaarsgilde die gewijd was aan de Beschermheilige Ste Barbara. Deze schildering kwam bij een

restauratie in 1879 tevoorschijn (nagetekend door H.J. Röver). De bekendst gebleven altaren is een negentiental, waarvan meer en minder uitgebreide beschrijvingen bekend zijn. Afbeeldingen van deze altaren ontbreken helaas. We noemen deze 19 altaren bij name van de heilige, al dan niet met het jaar van inwijding, zo

mogelijk ter ere van welk gilde (zie deel 1.2) en de plaats in de kerk.

1. Het “hooge Autaar” (Hoofdaltaar) op 24 December 1443 ter ere van de H. Maagd Maria door de bisschop van Utrecht Rudolff van Diephold ingewijd, gemaakt op kosten van het gilde der Bakkers.

• Sint Laurentius
(uit St. Laurens aan de Maas)

2. Het “Autaar van St. Laurens en Maria Magdalena” op 8 September 1472 ingewijd door Gozewynus, Wybisschop van de bisschop van Utrecht, David van Bourgonje. Deze beval dat deze inwijding ieder jaar met een feest gevierd moest worden op de eerste Zondag na St. Bartholomeus, “welke dag nu nog de eerste dag is van de Rotterdamsche Jaarmarkt, en als een overblyssel van die Kermis, Kermis genoemd wordt.”

3. Het “Autaar van Cosmas en Damianus”, in 1491 door het Chirurgyns of Heelmeesters Gilde opgericht.

• Hoofdaltaar uit niet nader bekend Engels tijdschrift of boek (afb. 4)

terwyl zy naar den Predikant wagten. Aan de Zuidzyde en aan de Noordzyde is ook een ingang voor de huis-armen, en toegang tot de Diaconen kamer, om daar hunnen bedeling te ontvangen.”

Alle ijzeren hekken van het koor waren helder blauw geverfd, wat tussen de witte muren en pilaren een fraai contrast moet hebben gegeven. Ook de houten gewelven zijn jarenlang, op de steun- en dwarsbalken na, helder hemelsblauw gekleurd geweest; “doch naderhand witgeverfd, hetwelk met de witte muuren een aangenaam aanzien verschaft, te meer dewyl alles in de geheele kerk zindelyk werd onderhouden.” Enkele jaren later werden de ingangen aan de zuid- en de noordzijde die nog slechts uit houten bogen bestonden vernieuwd. Er werden poorten gemaakt van Bentemer stenen, met pilasters aan de zijden, waar op de sluitstukken boven de bogen, in steen uitgehouwen wapenschilden van de regerende

kerkmeesters werden geplaatst. Voor we in het laatste deel van dit feuilleton de grafmonumenten bespreken, kort iets over de directe buitenzijde rondom de kerk. De kerk was voorheen met een muur afgesloten geweest. Aan de noordzijde bevond zich het kerkhof dat met twee hekken was afgeschermd. In 1630 werd het kerkhof opgeheven, de hekken verwijderd en het hele gebied geëgaliseerd en bestraat. De ruimte werd vanaf die tijd als groentemarkt gebruikt.

Aan de zuidzijde bevond zich buiten de muur een sloot, die zorgde voor de afwatering van de huizen aan de noordzijde van de Hoogstraat. Deze sloot mondde uit in de Delftsche Vaart. Na het dempen van de sloot en afbreken van de muur werd ook het Doodsbeenderhuisje (dat tegen de kerk aanstond) verwijderd (zie ook afbeelding 3 van deel 1.3, linksonder tegen de Zuidbeuk). Ter plaatse van de gedempte sloot werd de Torenstraat gemaakt, de grond naast de kerk werd met klinkers geplaveid

• Graftombe Witte Cornelis de Wit

• Grafmonument Johan van Brakel

en in gebruik genomen als dagelijkse groentemarkt.

1.7. De graftomben van de Laurenskerk

“In het Choor ziet men de Grafsteede van den Vice Admiraal Lammert Hendriksz, in ’t gemeen mooy Lammert genaamd, in het jaar 1625 aldaar begraven.”

In het jaar 1660 werd ter nagedachtenis aan de heldendaden van Luitenant Admiraal Witte Cornelis de Wit (gesneuveld in de zeeslag tegen de Zweden in de Sond), aan de zuidzijde van de trans tegen de muur van de eerste kapel een graftombe opgericht. In deze graftombe van wit marmer werd zeer kunstig de zeeslag uitgehouwen. Daarboven zijn de heldendaden van de Wit in het Latijn in een zwarte toetssteen met vergulde letters te lezen: “Boven dit geschrift wordt de Tombe bekroond met twee Maagden, waar van de eene op het Latynsch opschrift met den vinger wijst, en de andere

• Restauratie Laurenskerk 1 (afb. 39)

• Restauratie Laurenskerk 2 (afb. 40)

De restauratie heeft in 3 fasen plaatsgevonden. De verantwoordelijke architecten waren J.C. Meiske en Ir. A. van der Steur (later J.W.C. Bezemer). Dit immense (zie afb 39 en 40) werk heeft totaal 16 jaar geduurd.

In bijzijn van H.M. Koningin Juliana wordt op 24 oktober 1959 het Transept in gebruik genomen. Drie jaar later (1962) kwam het Koor gereed. Tot slot zag het Schip met noorder- en zuiderbeuk het licht op 31 mei 1968. Deze afronding van de bouw van de kerk vond plaats door het leggen van 63.000 leien op het dak. Zeven maanden later wordt feestelijk de Laurenskerk volledig in gebruik genomen in bijzijn van H.K.H. Prinses Beatrix op 15 december 1968.

De prachtige grote toegangsdeuren van de hoofdingang naar het torenportaal vervaardigd door de Italiaanse kunstenaar Manzù, werden een week later op 22 december geplaatst (zie afb 41). Op 8 december 1973 vindt, in aanwezigheid van Z.K.H. Prins Claus, de bekroning van de restauratie plaats door ingebruikneming van het nieuwe

hoofdorgel (zie afb 42). Dit hoofdorgel is dan het grootste mechanische orgel van Europa. Het orgel is zo groot dat in het orgel twee kamertjes aanwezig zijn evenals een toilet. Het werd gebouwd door de firma Marcussen & Son uit Denemarken.

Aangezien er groot tekort was aan kleed- en vergaderruimte werden in 1981 aan de noordzijde van de kerk de zogenaamde kubussen van Quist geplaatst. Zij gaven tevens ruimte aan kantoren en administratie.

Sinds de heringebruikname van de Laurenskerk vinden er velerlei activiteiten en bijzondere bijeenkomsten plaats. Ook aan de primaire taak van een kerk, het houden van erediensten, wordt door de Hervormde Gemeente voldaan. Daarnaast bestond er de behoefte de kerk verder onder de aandacht te brengen van Rotterdam, Rotterdammers en bezoekers van buitenaf. De Sichting Laurenskerk en de Vereniging Vrienden van de Grote of Sint Laurenskerk besloten te zoeken naar een modus waarbij

• Deuren van Manzù (afb. 41)

• Hoofdorgel (afb. 42)

COLOFON

Teksten

Jack C.J. Wereldsma

Beeld

Jack C.J. Wereldsma indien niet anders vermeld

Vormgeving

Otto Mende

Uitgever

Trichis Publishing

Heemraadssingel 199 - 3023 CB Rotterdam

www.trichispublishing.nl

ISBN

9789490608750

NUR

693

© Trichis Publishing en de auteur

Mei 2014, eerste druk

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd - op enige manier

- zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Beeldrecht

Getracht is de rechthebbenden van het in dit boek gebruikte beeldmateriaal te achterhalen en om toestemming tot publicatie te vragen. Zij die menen desondanks bepaalde rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht contact op te nemen met de uitgever.

Met dank aan

Dit boek is tot stand gekomen met steun van J.E. Jurriaanse Stichting, G.Ph. Verhagen-Stichting, STOER en de Vereniging Vrienden van de Grote of Sint Laurenskerk.

Fotoverantwoording

Beeldbank Rijkswaterstaat blz. 80

Collectie Museum Rotterdam blz. 17, 30, 65

Collectie Rijksmuseum Amsterdam blz. 123

Michel Ball blz. 110

Rotterdam Image Bank; Claire Droppert blz. 6

Stadsarchief Rotterdam blz. 16, 18, 19, 24, 25, 55, 58, 61, 67, 81 en 108